Zeszyty Naukowe Collegium Witelona
ISSN 2956-302X, e-ISSN 2956-3208 nr 44(3)/2022

DOI: 10.5604/01.3001.0016.1796
Małgorzata Buchla
Collegium Witelona Uczelnia Państwowa
Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych
e-mail: malgorzata.buchla@collegiumwitelona.pl

Wanda Grelowska
Collegium Witelona Uczelnia Państwowa
Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych
e-mail: wanda.grelowska@collegiumwitelona.pl

Efektywność alternatywnych metod nauki czytania w przedszkolu

STRESZCZENIE

Najnowsze doniesienia naukowe zachęcają nauczycieli i rodziców do podejmowania prób nauki czytania z dziećmi najmłodszymi. Analizy osiąganych rezultatów badawczych wskazują na skuteczność tego typu przedsięwzięć.

Przedstawiony komunikat z badań jest rezultatem przeprowadzonego eksperymentu pedagogicznego. Materiał badawczy został poprzedzony charakterystyką poszczególnych koncepcji, które znalazły zastosowanie w projekcie dotyczącym poziomu efektywności wybranych metod nauki czytania. Należą do nich: *Zabawa w czytanie* Glenna Domana, *Odimienna metoda nauki czytania* Ireny Majchrzak oraz nauka czytania i pisania metodą fonetyczno-literowo-barwną Bronisława Rocławskiego.

Z przeprowadzonych badań wysunięto wnioski skierowane do nauczycieli. Wynika z nich, że warto wprowadzić naukę czytania w przedszkolu, ponieważ daje ona szansę na sukcesy edukacyjne, a nade wszystko korzystnie wpływa na wszystkie sfery rozwojowe dziecka.

Słowa kluczowe: wczesne czytanie, metoda G. Domana, odimienna koncepcja nauki czytania I. Majchrzak, metoda fonetyczno-literowo-barwna w nauce czytania i pisania B. Rocławskiego.

Wybrane koncepcje wczesnego czytania

Z wprowadzeniem wczesnej nauki czytania w przedszkolach i klasach przedszkolnych w szkołach wiąże się duże nadzieje, zakładając, że małe dzieci opanują tę sztukę, która wpłynie na wszystkie płaszczyzny rozwojowe.

Zabawa w czytanie Glenna Domana

Od dawna trwają poszukiwania skutecznych metod nauki czytania. Nauczyciele i rodzice w swoich dążeniach do uzyskania najlepszych efektów sięgają do wzorców proponowanych przez różnych autorów. Jednym z nich jest Glenn Doman, który we współautorstwie z Janet Doman w latach 90. opublikował książkę cieszącą się niesłabnącą popularnością. Zawiera ona zbiór dowodów opartych m.in. na badaniach klinicznych, które wykazują, że małe dzieci nie tylko mogą nauczyć się czytać, ale powinny rozpocząć tę naukę możliwie wcześnie. Już w latach 60. D. i J. Doman rozpoczęli wdrażanie wczesnego czytania po przeszło 20 latach prowadzenia badań nad istotą działania ludzkiego mózgu. Towarzyszył im zespół specjalistów z różnych dziedzin: lekarzy, pedagogów, logopedów, neurochirurgów, psychologów, którzy uznali, że „[...] im młodsze jest dziecko, gdy uczy się czytać, tym łatwiej będzie czytało i tym lepiej będzie czytało”[1]. Nie dostrzega się tu różnicy w poziomie rozumienia słowa mówionego w stosunku do czytanego, ponieważ zauważono, że mózg dziecka do właściwej interpretacji w odbiorze wymaga głośnych i wyraźnie wypowiadanych dźwięków i słów zapisanych dużymi literami. Zwrócono uwagę, że używa się zbyt małego druku, pomijając fakt, że droga wzrokowa z oka do pól wzrokowych mózgu dzieci do trzeciego roku życia nie jest do końca rozwinięta, dlatego nie może ono odróżnić jednego słowa od drugiego. „Oko widzi, ale nie rozumie tego, co widzi, i ucho słyszy, ale nie rozumie tego, co słyszy. Rozumie tylko mózg”[2]. Informacja słuchowa jest rozkładana na serie elektrochemicznych impulsów i przesyłana do niesłyszącego mózgu, który ponownie składa i rozumie treść przekazywanego słowa. W podobny sposób przekazywana jest informacja wzrokowa.

Badania prowadzone wśród dzieci z uszkodzeniem mózgu wykazały, że jeżeli uczymy czytania bardzo małe dziecko, to wspieramy w istotnym stopniu rozwój jego mowy i innych funkcji. W Filadelfii po roku od wprowadzenia programu czytania 231 dzieci z uszkodzeniem mózgu uczyło się czytać, a 143 z nich miało mniej niż 6 lat. Prowadzone badania w dziedzinie czytania na terenie Stanów Zjednoczonych i poza ich granicami wykazały istotne znaczenie nauki czytania dla sfery emocjonalnej małych dzieci. Na potwierdzenie swej tezy autor przywołuje też wyniki, jakie zostały osiągnięte przez O.K. Moore w Yale w grupach dzieci przedszkolnych. Uważa on, że łatwiej nauczyć 3-latka niż 6-latka[3].

Obecnie trudno znaleźć aktualne wyniki badań dotyczące efektywności nauki czytania na skutek zastosowania koncepcji G. Domana. W nielicznych publikacjach pojawiają się doniesienia badawcze na ten temat, ale pochodzą one sprzed kilku dekad. Wydaje się, że jednak warto przytoczyć dane wskazujące na dość spektakularne rezultaty, bo jeśli dzieci, które mają 3–4 lata, po rocznej nauce czytają pojedyncze słowa w granicach 76%–80%, wyrażenia dwuwyrazowe: 88%, proste zdania: 76%, rozbudowane zdania: 72%–80%, a książki: 68%–76%, to można ogłosić niebywały sukces[4], który zachęci rodziców i nauczycieli do podjęcia podobnych prób.

---

[1] G. Doman, J. Doman, *Jak nauczyć małe dziecko czytać? Cicha rewolucja*, Oficyna Wydawnicza Excalibur, Bydgoszcz 1992, s. 24.

[2] Ibidem, s. 53.

[3] Ibidem, s. 50–89.

[4] E. Chmielewska, *Metoda Glenna Domana jako alternatywna propozycja nauki czytania*, „Wychowanie w Przedszkolu” 1995, nr 2, s. 84–90.

Za założeniem, że wczesne czytanie ma znaczący wpływ na osiągnięcia w późniejszym życiu, wydają się przemawiać kolejne argumenty:

- dzieci, które okazały się wybitnie uzdolnione, uczono czytać zanim oceniono je jako wybitne;
- w wielu przypadkach jedno z dzieci w rodzinie było uczone czytania i później okazało się wybitnie uzdolnione, podczas gdy inne dzieci z tej samej rodziny, których nie uczono wcześniej czytać, nie wykazywały wybitnych uzdolnień;
- dziecko z uszkodzeniem mózgu uczone czytania we wczesnym okresie rozwoju wyróżniało się na tle pozostałych.

Z wybiórczo przedstawionych przykładów badawczych oraz psychologicznego i neurologicznego punktu widzenia, gdzie czytanie jest jedną z czynności mózgu, nasuwają się argumenty potwierdzające zasadność wczesnego czytania. Należą do nich m.in.:

- nieograniczona potrzeba zdobywania wiedzy przez dzieci w drugim i trzecim roku życia, co w naturalny sposób wyzwala spotęgowaną aktywność;
- największa łatwość przyswajania informacji;
- rozpoczęcie nauki czytania bardzo wcześnie (nawet w okresie niemowlęcym i poniemowlęcym) pozwala wchłonąć więcej informacji niż w późniejszym okresie nauki;
- dzieci uczone czytać, gdy są bardzo małe, lepiej rozumieją tekst niż pozostałe;
- u małych dzieci występuje większa swoboda i szybkość czytania w znaczeniu funkcjonalnym[5].

Glenn Doman, będąc propagatorem wczesnej nauki czytania, nie lekceważy barier hamujących badany proces. Dostrzega obawy nauczycieli i rodziców związane z utratą dzieciństwa, brakiem czasu na zabawę, nudę na lekcji, a nawet nieprzystosowanie społeczne. W odpowiedzi na zarzuty o utratę dzieciństwa podkreśla się znaczenie swobody w dysponowaniu czasem przeznaczonym na czytanie, o którym decyduje samo dziecko. „Jeśli nie bawisz się świetnie i twoje dziecko nie bawi się świetnie – przerwij. Robisz coś źle”[6]. Zasadnicze znaczenie dla nauki czytania ma postawa uczącego oraz jakość materiałów. Czas trwania nauki powinien być bardzo krótki (3 razy dziennie po kilkadziesiąt sekund), by móc skończyć, zanim dziecko wyrazi takie dążenie. Przygotowane do czytania wyrazy należy pokazywać bardzo szybko, ponieważ zainteresowanie dziecka wiąże się z tempem pokazywanych plansz, ich ilością, a nade wszystko radosną postawą osoby uczącej czytania. Wprowadzając nowy materiał, warto pozwolić dziecku na przyjęcie roli kierowniczej w tym procesie, nie zapominając jednocześnie o przestrzeganiu zasady systematyczności w realizacji programu. Ogromne znaczenie przypisuje się stronie graficznej przygotowanych zestawów do nauki czytania. Kartony (10 cm x 60 cm) muszą być estetyczne, w białym kolorze, litery bardzo wyraźne, drukowane, w kolorze czerwonym. Używa się liter małych (8 cm) z wyjątkiem imion własnych. Na dalszych etapach nauki czytania przechodzi się do liter czarnych, napisanych mniejszą czcionką.

Nauka czytania obejmuje pięć etapów[7]: pojedyncze słowa, wyrażenia dwuwyrazowe, proste zdania, rozbudowane zdania oraz książki.

---

[5] G. Doman, J. Doman, *Jak nauczyć małe dziecko…*, s. 94–101.

[6] Ibidem, s. 123.

[7] Ibidem., s. 130–170.

Pojedyncze słowa

Etap pierwszy rozpoczyna się przygotowaniem przestrzeni pozbawionej czynników rozpraszających uwagę. Ważne, by dzieci były wypoczęte i w dobrym nastroju. W pierwszym dniu nauki czytania odbywają się trzy sesje – każda dotyczy pięciu tych samych wyrazów. Ogółem czas trwania nauki można oszacować na około 3 minuty. Konieczne jest stosowanie co najmniej półgodzinnych przerw. W kolejnych dniach materiał jest wzbogacany o pięć nowych wyrazów. W zestawach powinny być słowa najbardziej dziecku znane i przez nie lubiane (np. imiona członków rodziny, nazwy zwierząt domowych, przedmiotów, potraw itp.). Oznacza to stosowanie jednej z podstawowych zasad nauczania: od tego, co bliższe dziecku, do tego, co dalsze. W toku pracy nie należy zapominać o udzieleniu pochwały. Reasumując, można stwierdzić, że mechanizm nauki czytania na pierwszym etapie polega na cyklicznym usuwaniu słów starych i dodawaniu nowych wyrazów.

Wyrażenia dwuwyrazowe

Etap drugi odbywa się według podobnego schematu działania. Każdy zestaw jest pokazywany 3 razy dziennie przez 5 dni lub krócej. Po tym okresie wycofywane są wyrażenia po jednym z każdego zestawu i dodawane nowe.

Proste zdania

Etap trzeci wyróżnia spośród poprzednich konieczność włączenia słowa oznaczającego czynność w celu utworzenia krótkiego zdania. Autor proponuje kilka sposobów czytania prostych zdań. Jednym z nich jest zastosowanie kart z pojedynczymi wyrazami uzupełnionymi słowem „jest". W drugiej propozycji sugeruje się zmniejszenie wielkości liter do 5 cm. Trzeci sposób wskazuje na wykonanie książeczki, która składa się z prostych zdań uzupełnionych ilustracjami. Proponuje się m.in. zamieszczenie fotografii dziecka i opis jego codziennych czynności w ciągu dnia.

Rozbudowane zdania

Etap czwarty ujawnia trudność, która wynika ze zmieniającego się wyglądu wyrazów w różnych formach gramatycznych. Pojawiające się przyimki warto przedstawiać w wyrażeniach z rzeczownikiem w odpowiedniej formie gramatycznej, by następnie móc je włączyć w rozbudowane zdania. Na tym poziomie nauki czytania ponownie zmniejsza się wielkość liter do 3,5 cm. „Im więcej zabawy, tym więcej nauki"[8] – twierdzi autor programu, dlatego warto dostarczać dzieciom jak najwięcej radości, np. poprzez układanie śmiesznych, a nawet absurdalnych zdań.

Książki

Etap piąty jest ostatnim na ścieżce czytania według G. Domana, który sugeruje pojawienie się trudności spowodowanych zbyt małymi literami w tekście. Jednak dla młodszych dzieci można zwiększyć czcionkę do 5 cm.

Tworzenie i wykorzystanie książeczek wiąże się ze spełnieniem określonych warunków:

- słownictwo stosowane w poprzednich etapach powinno wystąpić w zakresie 50–100 słów;
- na jednej stronie należy umieścić tylko jedno zdanie;
- wielkość liter nie może być mniejsza niż 2 cm;
- ilustracje do tekstu powinny znaleźć się na oddzielnej stronie.

[8] Ibidem, s. 159.

Nauka czytania i pisania metodą fonetyczno-literowo-barwną Bronisława Rocławskiego

Wyrażając swój niepokój o dzieci, które nie osiągają wystarczającego poziomu w zakresie umiejętności czytania i pisania B. Rocławski domaga się uwzględnienia ich potrzeb poprzez wydłużenie czasu na proces przygotowawczy do rozpoczęcia szkolnej edukacji. Wśród najważniejszych założeń swojej koncepcji autor podkreśla znaczenie tego zadania w kształceniu ogólnym i wymienia niemal wszystkie aktywizowane płaszczyzny rozwojowe (umysłowe, emocjonalne, społeczne). Naczelny cel, jakim należy się kierować, rozpoczynając czytanie, dotyczy zdobycia wysokiego poziomu sprawności wszystkich analizatorów: słuchowego, wzrokowego, kinestetyczno-ruchowego. Sugeruje się rozpoczęcie przygotowań do nauki czytania i pisania w trzecim roku życia[9]. Glottodydaktyka ojczystojęzyczna umożliwia indywidualne potraktowanie dziecka, uwzględniając specyficzny rytm jego rozwoju[10]. „Wyniki naszych badań słuchu fonemowego, syntezy i analizy sylabowej, syntezy morfemowej, logotomowej, logotomowo-fonemowej i fonemowo-logotomowej, dojrzałości poznawczej (intelektualnej) i emocjonalnej do syntezy i analizy fonemowej, stanu percepcji cech dystynktywnych liter i stanu motoryki […]”[11] uzasadniają takie przedsięwzięcie. Ćwiczeniom rozwijającym sprawność analizatorów towarzyszy bierne poznawanie liter w zakresie 44-literowego alfabetu w postaci drukowanej i pisanej. Alfabet stosowany powszechnie w podręcznikach szkolnych został wzbogacony w zestawie klocków LOGO o litery spoza polskich znaków (q, v, x), występują też wieloznaki (ni, si, zi, ci, dzi). Komplet liter został podzielony na dwie zasadnicze grupy: podstawowe i niepodstawowe. W podstawowym pakiecie znalazły się litery, które mają swoje odpowiedniki w postaci fonemów (głosek), natomiast w zbiorze niepodstawowym występują wieloznaki. W toku nauki zachęca się dzieci do czytania globalnego. Dążąc do osiągnięcia płynności w czytaniu proponuje się technikę „ślizgania się z litery na literę”[12]. Niebagatelne znaczenie przypisuje się również dbałości o ogólny rozwój językowy. Usprawnianiu w sztuce nauki czytania i pisania służą ćwiczenia w zakresie doskonalenia orientacji przestrzennej. Funkcję wspomagającą w tym procesie mają spełniać klocki LOGO.

Przeznaczenie i sposoby wykorzystania klocków LOGO[13]

Adresatem zabaw i ćwiczeń mogą być dzieci już w wieku poniemowlęcym i przedszkolnym. Sugeruje się stosowanie zabaw w nawiązaniu do różnych form wypowiedzi, np. opowiadanie. Istotne znaczenie przypisuje się łączeniu symboli odzwierciedlających świat rzeczywisty w postaci ludzi, zwierząt i przedmiotów bliskich dziecku. Pomocne w stosowaniu ćwiczeń z udziałem klocków LOGO mogą okazać się wytwory artystyczne (fotografie, obrazy,

---

[9] B. Rocławski, *Nauka czytania i pisania*, GLOTTISPOL, Gdańsk 1998, s. 5.

[10] B. Borowska, *Jak uczyć czytać i pisać metodami glottodydaktyki ojczystojęzycznej?* [w:] *Polonistyka XXI wieku: między lokalnością a globalnością. Zbiór prac z okazji 190-lecia filologii polskiej na Uniwersytecie Lwowskim*, red. A. Krawczuk, I. Bundzy, Kijów 2018, s. 219.

[11] B. Rocławski, *Nauka czytania i pisania…*, s. 6.

[12] Ibidem, s. 8.

[13] B. Rocławski, *Klocki LOGO do zabawy i nauki wymowy, czytania, pisania, ortografii i matematyki*, GLOTTISPOL, Gdańsk 1997, s. 21–30.

rysunki). Zestawy klocków służą też realizacji ćwiczeń emisyjnych, np. „Jazda parami". Proponowane pomoce dydaktyczne potrzebne są również dla logopedów i nauczycieli w profilaktyce logopedycznej. Charakterystyczną cechą w budowie klocka jest zielona podstawa, która ułatwia dziecku prawidłowe ułożenie litery. Autor proponuje rozpoczęcie przygody z klockami od wprowadzenia litery „O". Wprowadzenie liter za pomocą klocków powinny poprzedzać znane dzieciom zabawy: manipulacyjne, konstrukcyjne, tematyczne, ruchowe. Zabawy i ćwiczenia matematyczne z udziałem klocków wykorzystywane są w poznawaniu stosunków przestrzennych (*na górze – na dole*, *wewnątrz – zewnątrz*, *dookoła*) oraz kierunków (*na lewo*, *na prawo*). „Zagroda dla naszych zwierząt" jest przykładem zabawy, za pomocą której realizowane są nie tylko wymienione cele związane z wychowaniem umysłowym w przedszkolu, ale też zadania wchodzące w sferę społecznego funkcjonowania dziecka. Wspomagające działanie w procesie dydaktyczno-wychowawczym przypisuje się nagradzaniu, które znalazło zastosowanie w zabawie „Zupa literowa" – kucharzem zostaje dziecko, które potrafi przeczytać wskazany tekst. W krainę liter i głosek dziecko jest wprowadzane w toku codziennej, systematycznej nauki czytania, jak i w okresie ją poprzedzającym. Na uwagę zasługuje dążenie do wzajemnej współpracy i pomocy koleżeńskiej w procesie identyfikowania liter. Pomocna może okazać się tu „Zabawa z wróżką", która nie będzie obojętna na trudności w rozwiązywaniu problemów. Zabawy i ćwiczenia ruchowe mogą odbywać się z udziałem klocków w różnych formach, w tym z zastosowaniem współzawodnictwa. W powtarzaniu i utrwalaniu liter może pomóc m.in. zabawa „Klocki w porcie". Autor przypisuje kluczowe znaczenie technice „ślizgania się". Manipulacja klockami (ich przesuwanie) stanowi przełożenie tej czynności w bezpośrednim działaniu, czego przykłady znaleźć można w zabawach: „Klocki na ślizgawce" czy też „Jazda parami", które mogą okazać się przydatne również do ćwiczeń ortofonicznych. Emocje towarzyszące graczom w toku rozgrywek (gra „Kto szybciej ułoży wyrazy") z pewnością przyczynią się do zapamiętywania zasad prawidłowej pisowni wyrazów tworzonych ze znaków umieszczonych na klockach. Bogaceniu słownictwa oraz nauce ortografii służy z kolei gra zatytułowana „Koło fortuny". Udział rodziców i rodzeństwa we wspólnych grach klockami kształtuje i zacieśnia więzi, co wyraźnie podkreśla B. Rocławski w sentencji do założeń ogólnych swojej koncepcji: „W dzieciństwie niewiele zależy od nas, wiele zaś od tych, którzy są z nami!"[14]

Odimienna metoda nauki czytania Ireny Majchrzak

Irena Majchrzak proponuje *odimienną* koncepcję nauki czytania, która opiera się głównie na imieniu dziecka. Jej przemyślenia i doświadczenia dydaktyczne miały swój początek w Meksyku. Odwołanie się do imienia niesie ze sobą określony ładunek emocjonalny, co nierozłącznie wiąże się ze strategią nauczania przez przeżywanie. Natomiast rozdanie kartoników z imionami dzieci zostało potraktowane jako swoisty akt inicjacji na drodze edukacyjnej. Ten symboliczny gest miał stać się drogą prowadzącą do książek i szeroko rozumianej wiedzy. „Od samego więc początku dziecko wchodzi w świat pisma jako w świat znaczeń, a nie izolowanych liter"[15]. Moc imienia, w którym zawiera się tożsamość, została przeniesiona na nową płaszczyznę – znaków i symboli. W swoich rozważaniach autorka wyraża przekonanie, że znalazła sposób, jak nauczyć

[14] http://www.glottispol.pl/_podstrony/index.php?p=czytelnia&aid=18, dostęp: 10.11.2022 r.
[15] I. Majchrzak, *Wprowadzenie dziecka w świat pisma*, WSiP, Warszawa 1995, s. 18.

małe dziecko czytać i pisać. Podążając za impulsem, który rozbudził u dzieci aktywność intelektualną powstała „ściana pełna liter”[16], co oznacza swego rodzaju propozycję dydaktyczną przeznaczoną do realizacji na kilku wymienionych niżej etapach[17].

Etap I: Łączenie brzmienia własnego imienia z jego zapisem graficznym

Realizacja zadań w początkowej fazie nauki czytania ma na celu odkrywanie specyficznych cech w sposobie wypowiadania imion (różnicowanie brzmienia poszczególnych głosek w zależności od miejsca położenia). Dziecko poznaje przy tym litery w dwóch postaciach: małej i wielkiej. Autorka eksponuje też stronę znaczeniową słowa w odniesieniu do jego brzmienia.

Etap II: Prezentacja alfabetu

Naczelnym celem tego etapu jest próba opisania liter ze względu na ich kształt. Każda litera jest prezentowana w kolejnych dniach. Przedstawianiu poszczególnych liter zawartych w alfabecie towarzyszą gry i zabawy. Czas i tempo wprowadzania nowych znaków zależy od wieku dzieci i ich zaangażowania.

Etap III: „Targ liter”

Trzeci etap również rozpoczyna ułożenie imienia, po czym następuje poszukiwanie nowych słów i układanie ich z liter, którymi dziecko dysponuje. Pomocna może okazać się gra „Targ liter”, która polega na pozyskiwaniu nowych znaków, by móc tworzyć kolejne wyrazy. Wymiana zasobów pozostających do dyspozycji dziecka skłania do poszukiwania nowych rozwiązań.

Etap IV: „Gra w sylaby”

Na tym etapie dziecko wstępuje na drogę poszukiwania kolejnych nowych słów. Ten cel można osiągnąć m.in. poprzez „Grę w sylaby”. Jej losowy charakter rozbudza ciekawość i daje nadzieję na uzyskanie kolejnej szansy. Szczególne znaczenie przypisuje się tu dynamice w działaniu z unikaniem zbędnego pouczania.

Etap V: „Nazywanie świata”

„Nazywanie świata” rozpoczyna proces systematycznego czytania. Na wzór struktury imion dzieci posługują się innymi nazwami pospolitymi. Elementem ułatwiającym zadanie jest łączenie nowych wyrazów z ilustracjami, co oznacza powstawanie słownika obrazkowo-wyrazowego.

Etap VI: Ćwiczenie percepcji wzrokowej

Zasadnicze znaczenie przypisuje autorka rozdzieleniu przekazu wizualnego, który w sali przedszkolnej występuje na ogół na dwóch płaszczyznach. Jeden dotyczy wystroju i wyposażenia przedszkola w tablice dydaktyczne o intensywnych barwach i okazałych kształtach, drugi przekaz wiąże się z obrazem liter ukazanych w postaci znaków małych, pozbawionych znaczenia. Proponuje się zatem przeznaczenie jednej ściany w sali do wyeksponowania pisma (ciemne litery na białym tle).

---

[16] Ibidem, s. 20.

[17] Ibidem, s. 42.

Skuteczność wybranych koncepcji nauki czytania (komunikat z badań)

W celu dokonania oceny alternatywnych metod nauki czytania podjęto próbę określenia ich skuteczności. Zastosowano metodę eksperymentu, do którego zgłosiło się kilkanaście placówek[18] prowadzących wychowanie przedszkolne. W grupach eksperymentalnych i kontrolnych wzięło udział 733 dzieci z województwa dolnośląskiego. Nauczyciele i studenci, tworząc zespół badawczy w ramach projektu pt. *Efektywność alternatywnych metod nauki czytania w przedszkolu*, próbowali wspólnie odpowiedzieć na pytanie problemowe: Jaka jest skuteczność wybranych koncepcji nauki czytania (*Zabawa w czytanie* Glenna Domana, *Odimienna metoda nauki czytania* Ireny Majchrzak oraz nauka czytania i pisania metodą fonetyczno-literowo-barwną Bronisława Rocławskiego). Zainteresowanie badawcze zostało też skierowane na wyodrębnienie metod najskuteczniejszych dla poszczególnych grup wiekowych.

Do oceny rezultatów badawczych po zastosowaniu czynnika eksperymentalnego niezbędne było przeprowadzenie badań wstępnych na początku roku szkolnego (wrzesień 2021). Następnie w półrocznych odstępach studenci sprawdzali osiągnięcia dzieci w nauce czytania. Efekty badawcze zostały ukazane w postaci wykresów.

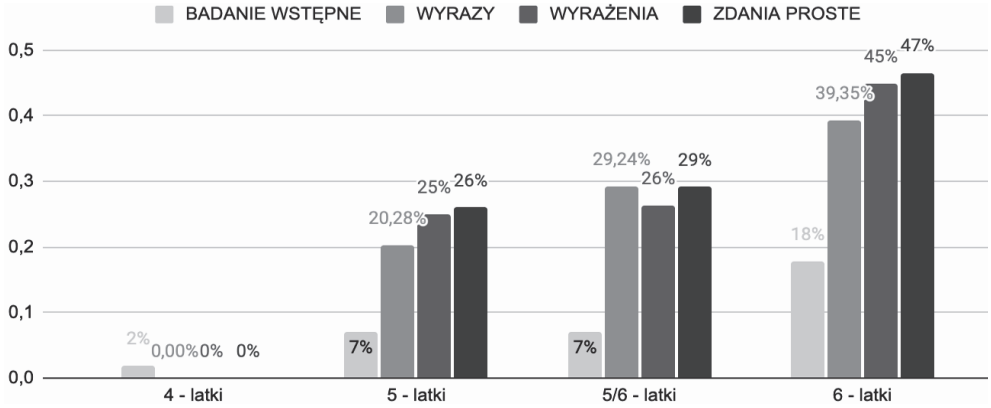

Wykres 1. Skuteczność metody G. Domana

W porównaniu z wynikami badań wstępnych dostrzega się systematyczny wzrost poziomu umiejętności czytania w grupie dzieci 5- i 6-letnich. Tylko u najmłodszych nie widać postępu.

[18] Legnica: Miejskie Przedszkole nr 2, Miejskie Przedszkole nr 4, Miejskie Przedszkole Specjalne nr 6 dla Dzieci Słabowidzących, Miejskie Przedszkole nr 7, Miejskie Przedszkole nr 8, Miejskie Przedszkole nr 10, Miejskie Przedszkole nr 11, Miejskie Przedszkole nr 14, Miejskie Przedszkole nr 16, Miejskie Przedszkole nr 19, Szkoła Podstawowa nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich; Jawor: Przedszkole Publiczne nr 2 Akademia Krasnoludków, Przedszkole Publiczne nr 8 im. Kubusia Puchatka; Lubin: Przedszkole Miejskie nr 14; Udanin: Zespół Szkolno-Przedszkolny im. Adama Mickiewicza.

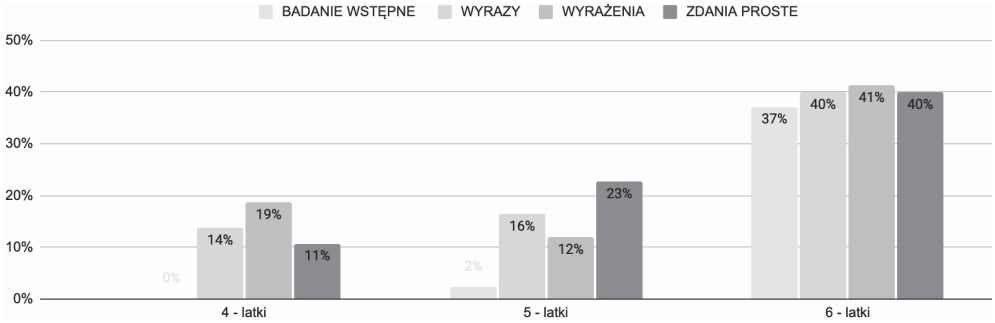

Wykres 2. Skuteczność metody B. Rocławskiego

Zastosowanie metody B. Rocławskiego przyniosło najlepsze rezultaty w najmłodszej grupie (4-latki) objętej badaniami. Wydaje się, że wyjaśnienia takich wyników można upatrywać w zastosowaniu bogatego zestawu środków dydaktycznych, w tym klocków LOGO, a także rozsypanek obrazkowych itp.

Dość niski poziom osiągnięć w zakresie czytania na poziomie wyrażeń i prostych zdań widać u dzieci 6-letnich w porównaniu z badaniami wstępnymi, co oznacza stosunkowo małą skuteczność tej koncepcji u dzieci starszych.

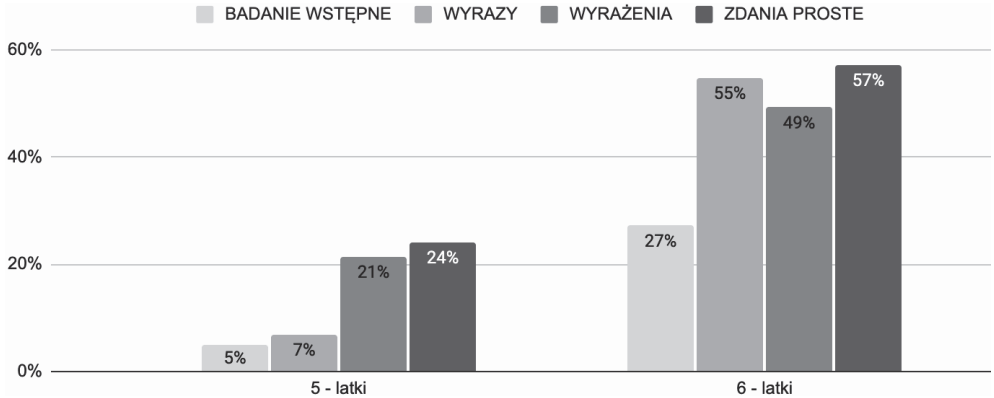

Wykres 3. Skuteczność metody I. Majchrzak

Badanie wstępne przeprowadzono we wrześniu 2021 roku.

Efekty nauki czytania sprawdzano na trzech etapach: wyrazów, wyrażeń i zdań prostych.

W grupie 5-latków badanie wstępne pokazało umiejętność czytania na poziomie 5%. Po zastosowaniu metody odimiennej poziom umiejętności czytania wzrósł 5-krotnie.

Największy postęp nastąpił po 5 miesiącach od wprowadzenia czynnika eksperymentalnego.

Wprowadzenie metody Ireny Majchrzak w grupie dzieci 6-letnich spowodowało 2-krotny wzrost poziomu umiejętności czytania na etapie zdań prostych. Można zauważyć, że u dzieci 6-letnich postęp w początkowej fazie jest silniej zarysowany niż u dzieci 5-letnich, gdyż na etapie czytania wyrazów nastąpił gwałtowny wzrost, który w późniejszym okresie nie ulegał już znaczącym zmianom.

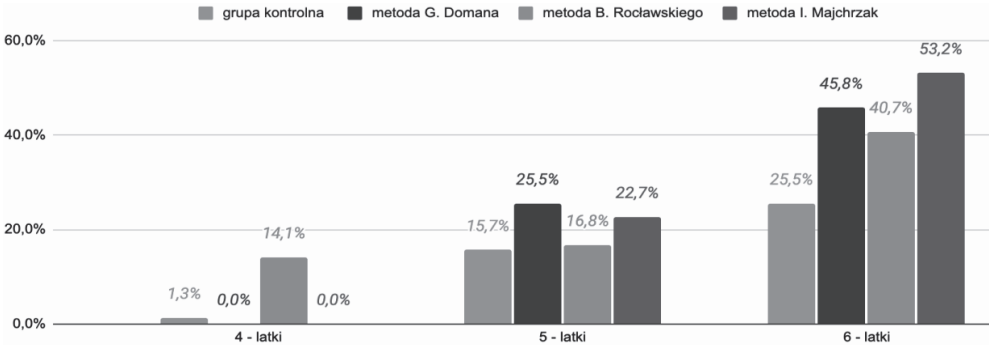

Wykres 4. Porównanie skuteczności badanych metod nauki czytania

Efektywność przedstawionych metod nauki czytania jest zróżnicowana w poszczególnych grupach wiekowych.

W porównaniu z innymi koncepcjami nauki czytania metoda Ireny Majchrzak daje najlepsze rezultaty w grupie dzieci 6-letnich. Warto zauważyć, że w grupie dzieci 5-letnich nie daje ona znaczących postępów w stosunku do grupy kontrolnej, gdzie dzieci okazjonalnie w domu i w przedszkolu są uczone czytania.

Z kolei koncepcja Glenna Domana daje najlepsze rezultaty u dzieci najstarszych.

Natomiast metoda Bronisława Rocławskiego okazała się najskuteczniejsza w najmłodszych grupach wiekowych.

Reasumując, można stwierdzić, że wszystkie przedstawione koncepcje są skuteczne i warto je stosować w nauce i doskonaleniu umiejętności czytania w grupach przedszkolnych.

Wnioski

Wyniki badań dowiodły, że:

- dzieci z grup eksperymentalnych znacząco przewyższają poziomem nauki czytania swoich rówieśników z grup kontrolnych;
- wszystkie stosowane w przedszkolach alternatywne metody nauki czytania dały oczekiwane efekty;
- wdrożenie czytania w przedszkolu spowodowało zainteresowanie dzieci słowem pisanym.

W badaniach objętych projektem pt. *Efektywność alternatywnych metod nauki czytania w przedszkolu* wzięli udział studenci I i II roku Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej Collegium Witelona w Legnicy: Natalia Badaczewska, Nikola Ciepielewska, Lilianna Cyga, Katarzyna Czuba, Natalia Gniedziejko, Dorota Kawałko, Zuzanna Michałek, Wiktoria Rosowicz, Michalina Sobczyk, Wanessa Skrzypska.

Podziękowania

Dziekan Wydziału Nauk Społecznych i Humanistycznych Collegium Witelona w Legnicy oraz zespół badawczy projektu *Efektywność alternatywnych metod nauki czytania w przedszkolu* składają serdeczne podziękowania Dyrektorom i Nauczycielom: Miejskiego

Przedszkola nr 2 w Legnicy, Miejskiego Przedszkola nr 4 w Legnicy, Miejskiego Przedszkola Specjalnego nr 6 dla Dzieci Słabowidzących w Legnicy, Miejskiego Przedszkola nr 7 w Legnicy, Miejskiego Przedszkola nr 8 w Legnicy, Miejskiego Przedszkola nr 10 w Legnicy, Miejskiego Przedszkola nr 11 w Legnicy, Miejskiego Przedszkola nr 14 w Legnicy, Miejskiego Przedszkola nr 16 w Legnicy, Miejskiego Przedszkola nr 19 w Legnicy, Szkoły Podstawowej nr 1 im. Powstańców Wielkopolskich w Legnicy, Przedszkola Publicznego nr 2 Akademia Krasnoludków w Jaworze, Przedszkola Publicznego nr 8 im. Kubusia Puchatka w Jaworze, Przedszkola Miejskiego nr 14 w Lubinie, Zespołu Szkolno-Przedszkolnego im. Adama Mickiewicza w Udaninie za twórcze zaangażowanie w realizację celów badawczych i trud włożony w kształcenie naszych studentów w przyjaznej atmosferze.

Bibliografia

Borowska B., *Jak uczyć czytać i pisać metodami glottodydaktyki ojczystojęzycznej?* [w:] *Polonistyka XXI wieku: między lokalnością a globalnością. Zbiór prac z okazji 190-lecia filologii polskiej na Uniwersytecie Lwowskim*, red. A. Krawczuk, I. Bundzy, Kijów 2018.

Chmielewska E., *Metoda Glenna Domana jako alternatywna propozycja nauki czytania*, „Wychowanie w Przedszkolu" 1995, Nr 2.

Doman G.,Doman J., *Jak nauczyć małe dziecko czytać? Cicha rewolucja*, Oficyna Wydawnicza Excalibur, Bydgoszcz 1992.

http://www.glottispol.pl/_podstrony/index.php?p=czytelnia&aid=18, dostęp: 10.11.2022 r.

Majchrzak I., *Wprowadzenie dziecka w świat pisma*, WSiP, Warszawa 1995.

Rocławski B., *Klocki LOGO do zabawy i nauki wymowy, czytania, pisania, ortografii i matematyki*, GLOTTISPOL, Gdańsk 1997.

Rocławski B., *Nauka czytania i pisania*, GLOTTISPOL, Gdańsk 1998.

Zgółkowa H., *Świat w dziecięcych słowach*, Media Rodzina, Poznań 2019.

SUMMARY

Małgorzata Buchla, Wanda Grelowska

The effectiveness of alternative methods of learning to read used in kindergarten

The latest scientific reports encourage teachers and parents to try to help the youngest children to develop their reading skills. Analyses of the obtained research results indicate that this strategy is effective. This report is the result of a pedagogical experiment.

The research material was preceded by a presentation of the characteristics of particular concepts that were applied in the project aiming at the identification of levels of effectiveness of selected methods used to develop children's reading skills. These include: the Doman Method and two other original methods: the one promoted by Irena Majchrzak (based on the child's name) and that developed by Bronisław Rocławski (learning to read and write using the phonetic-letter-colour method).

Following the research, some useful conclusions for teachers were drawn. They show that the early expose to reading in kindergarten may be of great benefit to children since it opens opportunities for their educational achievements and, above all, has a positive influence on all spheres of their development.

Key words: early reading, the Doman Method, I. Majchrzak's concept of learning, B. Rocławski's phonetic-letter-colour method of learning to read and write.

Data wpływu artykułu: 12.11.2022 r.
Data akceptacji artykułu: 12.12.2022 r.